

Seksueel geweld reportage

Deze maand twintig jaar geleden werd in Sierra Leone de vrede getekend. Maar de oorlog ging verder in de hoofden van mannen en er is nog altijd geweld tegen vrouwen. Activisten strijden voor mentaliteitsverandering.

De oorlog is voorbij, maar maakt nog steeds slachtoffers onder **vrouwen**

tekst **Marnel Breure**
foto's **Marnel Breure**

Een maand en zeventien dagen werd Alicia Kamara vastgehouden in een kamp van het Revolutionary United Front (RUF). Dat weet ze nog precies, want ze telde iedere dag die ze er door moest brengen. Kamara was indertijd rond de dertig en moeder van vier kinderen. “Er was een grote ruimte waar ik met andere vrouwen naakt zat opgesloten”, herinnert ze zich. “De rebellen misbruikten ons hoe het hen uitkwam. Ik werd iedere dag meerdere keren verkracht. Door meerdere mannen.”

De rebellen van het RUF, aangevoerd door Foday Sankoh, zijn de aanstichters van de burgeroorlog die Sierra Leone van 1991 tot 2002 in de greep hield. Het doel van de strijd, die vanuit buurland Liberia gesteund werd door opstandelingenleider Charles Taylor, was de omverwerping van de zittende regering in Freetown. In hun streven naar macht gingen de rebellen zich te buiten aan extreme terreurdaden tegen de burgerbevolking. Seksueel geweld was daar - naast het amputeren van ledematen van volwassenen en kinderen - een structureel en strategisch onderdeel van.

Vrouwen en meisjes werden op grote schaal gekidnapt en misbruikt tijdens aanvallen op dorpen of gevangen genomen tijdens plundertochten door de bush, zoals Alicia Kamara (niet haar echte naam) overkwam. Meervoudige verkrachtelingen, penetratie met stokken of steekwapens, seksuele slavernij en gedwongen ‘huwelijken’ met RUF-strijders maakten deel uit van de dagelijkse gang van zaken. Volgens een schatting in een onderzoeksrapport van Physicians for Human Rights (PHR) dat kort na het te-

kenen van de vrede verscheen, zijn 215.000 tot 257.000 vrouwen en meisjes het doelwit geweest van seksueel oorlogsgeweld.

In januari 2002 kon na een moeizaam proces van demobilisatie officieel een punt achter de burgeroorlog worden gezet, maar seksueel geweld tegen vrouwen is nog altijd epidemisch in Sierra Leone. Als stelselmatische verkrachting bedoeld is om het evenwicht in een samenleving te ondermijnen, dan heeft het RUF de oorlog op dit punt gewonnen.

“De culturele waarden die vrouwen bescherming bieden, zijn door de burgeroorlog kapot gemaakt”, zegt Manaff Kemokai. Als directeur van Defence for Children in Sierra Leone doet hij veel op het gebied van girl power en het bestrijden van seksueel geweld is wat hem betreft een hoofdpunt van aandacht. “Voor de oorlog liet iemand het wel uit zijn hoofd om aan een meisje te zitten”, aldus Kemokai. “Dat zou ongeluk over de gemeenschap brengen, want maagdelijkheid had een bijzondere betekenis. Net als het huwelijk. Die traditionele opvattingen hebben ook nadelen, maar het probleem is dat de oorlog ze op een brute manier doorbroken heeft. Door met een geweer te zwaaien, kon je ineens met iedere vrouw naar bed.”

Giftig klimaat

Tel daarbij op dat mannen in Sierra Leone van oudsher de dienst uitmaken en dat vrouwvijandige porno door de opkomst van internet ook de nodige invloed heeft gekregen, en er ontstaat een behoorlijk giftig klimaat met betrekking tot vrouwen en seksualiteit. Dat gif spuit een keer in de zoveel tijd met volle kracht naar buiten.

Nadat een vijfjarig meisje in 2018 vanaf haar middel verlamd raakte ten gevolge van een anale verkrachting door een oom, stak er in het hele land een storm van verontwaardiging op die niet zonder gevolgen bleef. In februari 2019 riep president Julius Maada Bio de noodtoestand uit met betrekking tot seksueel geweld. De maximale gevangenisstraf voor verkrachting van een minderja-

rige werd per direct verhoogd van vijftien jaar naar levenslang. Een paar maanden daarvoor had first lady Fatima Maada Bio haar publiekscampagne Hands Off Our Girls al gelanceerd, bedoeld om voor eens en voor altijd duidelijk te maken dat iedere vorm van geweld tegen meisjes ontoelaatbaar is.

Drie jaar later staan de Hands Off-billboards te verbleken langs de kant van de weg en is de populariteit van het presidentiële paar tanende. Fatima Maada Bio zou overheidsgelden naar haar campagne hebben gesluisd om die vervolgens aan te wenden voor doeleinden die weinig tot niets te maken hebben met de strijd tegen seksueel misbruik. De Presidentiële Taskforce Seksueel Geweld, door Julius Maada Bio opgericht ten tijde van de noodtoestand, is na een voortvarende start volledig ingezakt. Volgens Manaff Kemokai, zelf lid, is de taskforce al in geen maanden bij elkaar geweest.

De initiatieven van de overheid mogen dan stilvallen, in de samenleving neemt het bewustzijn dat seksueel geweld een ontoelaatbare zaak is wel degelijk toe. Dat bewustzijn wordt soms met onverwacht elan tot uitdrukking gebracht. In de Beauty Bar, een trendy schoonheidssalon in het meer welvarende deel van Freetown, hebben leerlingen van de Vine Memorial meisjesschool onder de noemer ‘What Was She Wearing?’ een kleine maar veelzeggende expositie ingericht. Getuigenissen van slachtoffers zijn zichtbaar gemaakt met behulp van kledingstukken die de kern van hun ervaringen weergeven. Een kleerhanger met een luiersbroekje verwijst naar het verhaal van een vrouw die als baby van een jaar verkracht werd; een lang zwart gewaad verbeeldt de ervaring van een meisje dat zich tevergeefs in islamitische dracht hulde om een opdringerige neef op afstand te houden.

Aansluitend op de openingsreceptie is er een panelgesprek georganiseerd. Na de eerste inleidende vragen verandert de schoonheidssalon in een *safe space* waar vrijmoedig gepraat wordt over alles wat met on-

vrijwillige seks te maken heeft. Het verzamelde gezelschap, veel jonge vrouwen en een enkele man, maakt onmiskenbaar deel uit van een voorhoede. Want ondanks de geest van verandering is negeren-en-niet-overpraten in mainstream Sierra Leone nog altijd bepalend voor de omgang met seksueel geweld.

Die zwijgzaamheid vertaalt zich in een minimale bereidheid om aangifte te doen. Sinds het uitroepen van de noodtoestand worden er jaarlijks ruim duizend aangiftes van verkrachting gedaan. Het topje van de spreekwoordelijke ijsberg, maar volgens Manaff Kemokai is dat veel in vergelijking met de periode vóór 2019. Dat vervolgens hooguit 30 tot 35 procent van de gerapporteerde gevallen voor de rechter komt, past ook in een stijgende lijn. Kemokai: “Verbetering durf ik het niet te noemen, maar laten we zeggen dat het een goed teken is.”

Als het gaat om het doorbreken van de zwijgcultuur is Naasu Fofanah een prominente wegbereider. “Verkrachting wordt genormaliseerd en in stand gehouden door met de vinger naar de slachtoffers te wijzen”, zegt Fofanah: “Seksueel ge-

De geestelijke heeft niet alleen mijn lichaam maar ook mijn vertrouwen misbruikt

Naasu Fofanah